

رویکردهای نوین در آموزش و پرورش : یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل

رقیه عبدالملکی^۱، سکینه عبدالملکی^۲

۱_ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته ادبیات عرب دانشگاه پیام نور بندر ترکمن

۲_ دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی دانشگاه غیر دولتی سارویه

چکیده

رویکردهای نوین در آموزش و پرورش، با تأکید بر یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل، به عنوان یک رویکرد جدید و مؤثر در فرایند آموزش و پرورش شناخته می‌شود. این رویکرد تأکید دارد که درس‌ها و فعالیت‌های آموزشی باید بر اساس مشارکت و تعامل فعال دانش‌آموزان ساخته شود تا انگیزه و علاقه آن‌ها برای یادگیری افزایش یابد. با این رویکرد، دانش‌آموزان به عنوان فعالترین عنصر در فرایند آموزش محسوب می‌شوند و از طریق مشارکت در بحث‌ها، گفتگوها، و تعاملات گروهی، فرصت‌های بیشتری برای یادگیری عمیق و پایدار دارند. این رویکرد همچنین تأکید دارد که محتوای آموزشی باید با تجربیات و نیازهای واقعی دانش‌آموزان هماهنگ شده و به وسیله فعالیت‌های عملی و واقعی تدریس شوند. با توجه به اهمیت یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل در فرایند آموزش و پرورش، این رویکرد می‌تواند بهبود قابل توجهی در عملکرد و پیشرفت دانش‌آموزان داشته باشد و زمینه‌ساز ایجاد یک محیط آموزشی پویا، انعطاف‌پذیر و الهام‌بخش را فراهم کند. رویکردهای نوین در آموزش و پرورش: یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل. تحقیق مذکور به روش کتابخانه‌ای و با مطالعه منابع و اسناد بصورت توصیفی نگارش یافته است. نتایج تحقیق بیانگر است که همچنین یافته‌ها حاکی از این است که فرضیه اول مبنی بر اینکه یادگیری مشارکتی تأثیری بر پیشرفت تحصیلی ندارد، رد شده و فرضیه دوم مبنی بر اینکه یادگیری مشارکتی و گروهی می‌تواند باعث پیشرفت دانش‌آموزان در پیشرفت تحصیلی شود تایید می‌شود. در این مقاله شما را با رویکردهای نوین در آموزش و پرورش: یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل آشنا خواهیم کرد.

کلمات کلیدی: پیشرفت تحصیلی، یادگیری، یادگیری مشارکتی

مقدمه

در دنیای امروز، با پیشرفت روزافزون فناوری و تغییرات سریع در جوامع، نیاز به نوآوری و تجدیدنظر در روش‌ها و رویکردهای آموزش و پرورش بیش از همیشه احساس می‌شود. رویکردهای نوین در آموزش و پرورش، به عنوان یک پاسخ مناسب به این چالش‌ها، به تدریج به محبوبیت بیشتری دست یافته‌اند. یکی از این رویکردها که به ویژه تأکید بر مشارکت و تعامل دانش‌آموزان دارد، رویکرد یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل است. این رویکرد نه تنها به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا درس‌ها را بهتر فهمیده و یاد گرفته، بلکه انگیزه و علاقه‌شان به یادگیری را نیز افزایش می‌دهد. با فراهم آوردن فرصت‌های مختلف برای مشارکت در بحث‌ها، تعاملات گروهی، و فعالیت‌های عملی، این رویکرد به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد تا به صورت فعالتر در فرآیند یادگیری شرکت کنند و تجربیات ارزشمندی کسب کنند. مفهوم یادگیری را می‌توان به صورت‌های مختلف تعریف کرد کسب دانش و اطلاعات عادت‌های مختلف مهارت‌های متنوع و راه‌های گوناگون حل کردن مسائل و همچنین می‌توان یادگیری را به عنوان فراگیری رفتارها و اعمال مفید و پسندیده تعریف کرد. معروف‌ترین تعریف یادگیری و قرار زیر است: یادگیری به فرایند ایجاد تغییر نسبتاً پایدار در رفتار یا توان رفتاری که حاصل تجربه است گفته می‌شود. (سیف، ۱۳۸۰: ص ۳۰). هرگنهان و آلسون گفته اند: «یادگیری یکی از مهم‌ترین زمینه‌ها در روانشناسی امروز و در عین حال یکی از مشکل‌ترین مفاهیم برای تعریف کردن است» (سیف، ۱۳۸۰: ص ۳۰). مردم عادی و بسیاری از معلمان یادگیری را عبارت از کسب اطلاعات یا معلومات و مهارت‌ها می‌دانند (شعبانی، ۱۳۷۱). نظریه پردازان یادگیری معتقداند، یادگیری چیزی است که در نتیجه تجارب معین صورت می‌پذیرد و بیش از ایجاد تغییر در رفتار رخ می‌دهد (السون و هرگنهان، ۱۳۸۸). بخش زیادی از فرایند یادگیری در این روش با مشارکت و همراهی دانش‌آموزان انجام می‌شود؛ روش یادگیری مشارکتی دانش‌آموزان از این جهت مهم است که قدرت حل مسئله را به دانش‌آموزان می‌دهد و کمک می‌کند تا نحوه‌ی انجام کار گروهی و همکاری را فرا بگیرند، برخلاف شیوه‌ی آموزش سنتی که معلم به شکل یک‌طرفه کلاس را اداره می‌کرد، در یادگیری مشارکتی این دانش‌آموزان هستند که فرایند آموزش را پیش می‌برد و معلم در حقیقت نقش یک همراه و راهنما را برای بچه‌ها ایفا می‌کند. در روش یادگیری مشارکتی بچه‌ها به گروه‌های چند نفره تقسیم می‌شوند و برای رسیدن به یک هدف مشترک تلاش می‌کنند، این نوع از آموزش به دانش‌آموزان یاد می‌دهد که برای رسیدن به موفقیت باید باهم تلاش کنند و با تک‌روی یا توجه نکردن به کار تیمی، موفقیتی هم وجود نخواهد داشت؛ این موضوع نه تنها مهارت کار گروهی و همدلی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند، بلکه آن‌ها را برای زندگی بهتر در اجتماع نیز آماده می‌کند. بررسی میزان اثرگذاری یادگیری مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یکی از حوزه‌های ویژه تحقیق در زمینه تدریس و یادگیری است که کمتر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. این مقاله در صدد است، میزان تاثیر روش یادگیری مشارکتی را در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار دهد.

پیشینه پژوهش

نمکی و کرامتی (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان چالش‌های اجرای یادگیری مشارکتی در کلاس درس (اجرا، چالش‌ها، راهکارها) به این نتیجه رسیده‌اند که با توجه به ضرورت استفاده از روش یادگیری به صورت مشارکتی جهت بهبود کیفیت آموزشی و فراگیری بهتر و عمیق‌تر مطالب درسی بسیار حائز اهمیت است که از روش ذکر شده استفاده شده و هم فراگیران و هم معلمان خود را برای به کارگیری چنین روشی آماده سازند. صفر علی زاده و ادیب (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان تاثیر یادگیری مشارکتی

در تعامل با سبک های یادگیری (وابسته به زمینه و ناپسته به زمینه) بر پیشرفت تحصیلی درس ریاضی دانش آموزان دختر پایه اول دبیرستان به این نتیجه رسیده اند که روش مشارکتی با در نظر گرفتن سبک یادگیری بر نمرات پیشرفت تحصیلی درس ریاضی، تاثیر مثبت داشته است همچنین در شرایطی که سبک یادگیری آزمودنی ها وابسته به زمینه باشد، روش مشارکتی نسبت به روش سنتی، تاثیر بیشتر بر میزان پیشرفت تحصیلی آزمودنی ها دارد. کاییدی و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله ای با عنوان آثار تدریس به روش یادگیری گروهی و مشارکتی بر رشد تحصیلی و انگیزه دانش آموزان در درس عربی به این نتیجه رسیده اند که در عصر حاضر یادگیری با روش ها و رویکرد های متفاوتی صورت می گیرد و یا بهتر بگوییم تدریس با روش های مختلفی صورت می گیرد یک معلم با توجه به اقتضای شرایط و امکانات از روش سخن رانی استفاده میکند و دیگری از روش های مختلف دیگری که هر کدام در ای خود جای بحث و گفتگو دارد اما بحث امروز ما مربوط به روش مشارکتی است. سلاق و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله ای با عنوان بررسی آثار روانشناختی روش تدریس یادگیری به صورت گروهی و مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس عربی به این نتیجه رسیده اند که معلم نقش مهمی در آموزش و یادگیری صحیح دانش آموزان دارد و با به کار گیری روش های مختلف می تواند فعالیت و رشد دانش آموزان را به چالش بکشد. در این مقاله شما را با اهمیت و روش های تدریس درس عربی و روش های تدریس یادگیری گروهی و مشارکتی آشنا خواهیم کرد. سلیمانوند زاده و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان بررسی اهمیت و جایگاه یادگیری مشارکتی در تدریس به این نتیجه رسیده اند که روش یادگیری مشارکتی دانش آموزان از این جهت مهم است که قدرت حل مسئله را به دانش آموزان می دهد و کمک می کند تا نحوه ی انجام کار گروهی و همکاری را فرا بگیرند، برخلاف شیوه ی آموزش سنتی که معلم به شکل یک طرفه کلاس را اداره می کرد، در یادگیری مشارکتی این دانش آموزان هستند که فرایند آموزش را پیش می برد و معلم در حقیقت نقش یک همراه و راهنما را برای بچه ها ایفا می کند. در روش یادگیری مشارکتی بچه ها به گروه های چند نفره تقسیم می شوند و برای رسیدن به یک هدف مشترک تلاش می کنند، این نوع از آموزش به دانش آموزان یاد می دهد که برای رسیدن به موفقیت باید باهم تلاش کنند و با تک روی یا توجه نکردن به کار تیمی، موفقیتی هم وجود نخواهد داشت؛ این موضوع نه تنها مهارت کار گروهی و همدلی را در دانش آموزان تقویت می کند، بلکه آن ها را برای زندگی بهتر در اجتماع نیز آماده می کند. جهانناهی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان بررسی اهمیت و جایگاه یادگیری مشارکتی در آموزش به دانش آموزان به این نتیجه رسیده اند که رویکرد یادگیری مشارکتی نیز به دلیل اینکه یادگیرنده در کار و مشارکت با دیگران و یا در تعامل بین یاددهنده و خود و یا دیگر یادگیرندگان به یادگیری میپردازد و در فرایند مشارکت فعال است، یادگیری فعال محسوب میشود. از جمله رویکردهای یادگیری فعال که امروزه بسیار مورد توجه اندیشمندان عرصه تعلیم و تربیت میباشد، یادگیری مشارکتی است. رویکرد یادگیری مشارکتی امروزه از نظرگاههای متعدد مطالعه و بررسی شده است. بعضی از عناصر و ویژگیهای یادگیری مشارکتی عبارتند از: تعامل رودر رو و چهره به چهره یادگیرندگان در مباحثات و تجربیات یادگیری، یادگیری مهارتهای اجتماعی از طریق کار گروهی، بررسی عملکرد گروه و پردازش گروهی، وجود پادشاههای گروهی، تقویت حس مسئولیت فردی در یادگیرندگان و ایجاد فرصتهای برابر برای موفقیت. صادقی وفا و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان بررسی اهمیت و جایگاه یادگیری مشارکتی در تدریس به این نتیجه رسیده اند که دانش آموزان به لحاظ تحصیلی و اجتماعی، وقتی فرصتهایی برای تعامل با یکدیگر بدست می آورند و زمانی که به صورت مشترک روی اهداف کار می کنند، موفقیت های بیشتری کسب میکنند از طریق تعامل، دانش آموزان یاد می گیرند که با یکدیگر موضوعات را مورد بررسی قرار دهند، در ایده ها و اندیشه های یکدیگر سهیم شوند، تفاوت های خود را بهتر بشناسند و فهم جدیدی را بنا نهند. به علاوه آنها یاد میگیرند تا از زبان برای توضیح دادن تجربیات و واقعیت های جدیدی، که به آنها کمک میکند تا با روش های جدید تفکر و احساس آشنا شوند، استفاده کنند. امینی (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان بررسی

اهمیت یادگیری مشارکتی در آموزش به دانش آموزان به این نتیجه رسیده است که یادگیری مشارکتی مستلزم همکاری گروه فراگیران با یکدیگر است. این روش از چند جهت برای یادگیرنده مفید است. نیرو و حمایت مثبتی برای یادگرفتن مهارت ها و مطالب درسی میان افراد ایجاد می کند، مهارت های لازم برای کار در گروه های کوچک و همچنین مهارت های میان فردی را پرورش می دهد، مسئولیت پذیری و پاسخگویی فردی را تشویق می کند و بستر لازم برای یادگیری و تمرین مهارت های اجتماعی را فراهم می کند. توانایی انجام فعالیت مشارکتی، مهارتی بسیار مهم است که معمولاً در فرآیند آموزش رسمی نادیده گرفته می شود. موسوی زاده موسوی و وحدتی نیا (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان بررسی روش تدریس مشارکتی و نکات مثبت آن بر یادگیری و خلاقیت دانش آموزان به این نتیجه رسیده اند که ترغیب و تمرین دانش آموزان به انجام کار مشارکتی باعث پیشرفت تحصیلی، افزایش اعتماد به خود، کاهش اضطراب، کنترل هیجانات و ایجاد روحیه همکاری در دانش آموزان میشود. منصوری فرد و رزمی (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان بررسی اهمیت یادگیری مشارکتی در نظم و یادگیری دانش آموزان به این نتیجه رسیده اند که با کار مشارکتی دانش آموزان اتفاق نظر خود را از اهداف گروه افزایش میدهند و نیاز به کمک و حمایت از یادگیری یکدیگر را درک میکنند و این موضوع آنها را برمیآنگیزد تا بازخوردها و اطلاعات مطلوب را برای یکدیگر فراهم آورند و تلاش مینمایند تا از طریق آن یادگیری خود و دیگران را به حداکثر برسانند. یادگیری مشارکتی مجموعه‌ای از روشهای آموزشی است که دانش آموزان را برای کار در گروه های کوچک با تواناییهای مختلف آماده میکند، به آنها کمک میکند تا یادگیری یکدیگر را تسهیل نمایند به اهمیت کار کردن با یکدیگر پی ببرند و از این طریق یادگیری خود و دیگران را افزایش دهند. در این شیوه، برخلاف شیوه های سنتی یادگیری، همچون روش حفظ و تکرار، فرایند یاددهی و یادگیری بر محور دانش آموز بوده و معلم ضمن حفظ نقش مدیریتی خود در کلاس، در ایجاد و سازماندهی فعالیتها و تجارب یادگیری برای فراگیران نقش اساسی بازی میکند. معلم موضوعات درسی مشخص شده را برای بحث و حل مسائل به گروه ها ارائه کرده و خود به طور مداوم، بر فعالیتهای اعضای گروه نظارت میکند و این دانش آموزان هستند که با بیان نظرات و عقاید خود پیرامون مسائل طرحشده در گروه، ضمن برقراری رابطه درونی و چهره به چهره باهم تیمیهای خود، درنهایت، به انجام دادن تکالیف مشترک بین همه اعضای گروه پرداخته و، در این میان، برای کسب امتیاز و نمرات قابلقبول، باهم تشریک مساعی میکنند. طرفداران رویکرد یادگیری مشارکتی اشاره میکنند که از طریق کار مشارکتی، دانش آموزان نقش فعالی را در فرایند یادگیری بر عهده میگیرند.

فرضیه ها

فرضیه اول:

یادگیری مشارکتی تأثیری بر پیشرفت تحصیلی ندارد.

فرضیه دوم:

یادگیری مشارکتی و گروهی میتواند باعث پیشرفت دانش آموزان در پیشرفت تحصیلی شود.

یافته ها

اهمیت یادگیری مشارکتی

اهمیت یادگیری مشارکتی فراتر از بهبود آموزش، افزایش پیشرفت دانش آموزان و مولدتر کردن کار معلمان است، اگر چه این فعالیتها نیز در جای خود بسیار ارزشمند هستند. همکاری برای انسانها همانند نفس کشیدن دارای اهمیت می باشد. توانایی مشارکت با دیگران، سنگ بنای خانواده های پایدار، موفقیت شغلی، عضویت موفق در گروهها، ارزشها و عقاید مهم، دوستی ها و انجام وظیفه کردن در برابر جامعه است. اگر دانش آموزی نتواند دانش و مهارتهای خود را در تعامل با دیگران به کار برد، دانش و مهارتش برای او هیچ فایدهای نخواهند داشت. اگر یک مهندس، منشی، حسابدار معلم یا مکانیک از مهارتهای مشارکتی الزم برای کاربرد دانش و مهارتهای فنی خود در ارتباط با همکاران، خانواده و جامعه و دوستان نتواند بهره مند شوند، تربیت چنین فردی بیهوده خواهد بود. منطقی ترین روش برای تأکید بر کاربرد مهارتهای مشارکتی در موقعیتهای کاری، سازمان دهی بخش اساسی موقعیتهای یادگیری تحصیلی به طور مشارکتی است. در این صورت دانش آموزان با بهره گیری از کار مشارکتی با همکالسان خود خواهند توانست مهارتها و دانش فنی الزم را در موقعیتهای عملی آتی بیاموزند. هیچ چیز برای یک فرد مهم تر از آموختن به کارگیری دانش خود در تعاملت مشارکتی با دیگران نیست (جانسون و جانسون، ۱۹۸۰). آموزش علوم، شیوه کسب اطلاعات و به روز کردن و پردازش آن ها است. به عبارت دیگر علاوه بر این که اطلاعات، فعالیتها علمی، ارزشها و فرهنگ اجتماعی را شامل است، راه به دست آوردن اطلاعات، ارزشها و فرهنگ اجتماعی را از طریق انواع فعالیتها علمی توسط فرد یا با کمک دیگران و با استفاده از یافته های دیگران و سپس آزمایش مجدد برای دستیابی به آن یافته ها شامل می شود. لذا، آموزش علوم علاوه بر علم راه به دست آوردن علم را نیز شامل می شود (هارلن، ۱۳۸۸). چون وظیفه اصلی و اساسی معلم در تدریس راهنمایی دانش آموزان برای یادگیری است. لذا او باید با استفاده از شیوههای گوناگون در موقعیتهای مختلف، دانش آموزان را فعالانه با مطالب مورد مطالعه و موقعیتهای یادگیری درگیر نماید. مشارکت دانش آموزان در فرایند یادگیری آنقدر مهم است که بعضی از متخصصین تعلیم و تربیت میزان مشارکت دانش آموزان در فعالیتهای یادگیری را به عنوان مالکی برای ارزیابی معلمین مطرح نمودهاند. پیشرفت تحصیلی یکی از عواملی است که از یادگیری تأثیر می پذیرد. مطالعه عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی مسأله پیچیده ای است، چرا که آن یک عنصر چند بعدی است و به گونههای بسیار ظریف به رشد جسمی، اجتماعی، شناختی و عاطفی دانش آموزان مربوط است. بسیاری از پژوهشگران روی تأثیر تواناییهای ذهنی و شناختی بر پیشرفت تحصیلی تأکید میکردند اما به مرور زمان مشخص شد که، هر چند تواناییهای ذهنی و شناختی تا اندازه ای با پیشرفت تحصیلی رابطه دارند و تا حدود زیادی پیشرفت تحصیلی را پیشبینی میکنند، اما تنها کلید پیش بینی موفقیت تحصیلی نیستند. بدیهی است با توجه به تغییرات سریعی که در علوم رخ می دهد، دانش آموزان ما نیازمند روشهایی هستند که از طریق آنها به مهارتهای یادگیری دست یابند تا خود بتوانند علوم را بهتر و سریع تر و همگام با پیشرفتهای بیاموزند. (شعبانی، ۱۳۸۴).

مفهوم یادگیری مشارکتی

روش مشارکتی سابقه ای طولانی دارد، اما توسعه برنامه های آموزشی و پژوهش مداری ۲، که روش مشارکتی را برنامه ریزی و مورد آزمون قرار داده است، تقریباً از اوایل سال ۱۹۷۰ آغاز شده است. این رویکرد حاصل اندیشه نظریه پردازان و محققانی است که می خواستند به نحوه یادگیری کودکان از تجربه پی ببرند. آنها با این اندیشه که دانش آموزان باید منفعل و تحت تسلط معلم باشند، شدیداً مخالف بودند. این دسته از صاحب نظران معتقدند که تجربه بیشترین نقش را در فرآیند یادگیری دارد، به شرطی که همراه با تجزیه و تحلیل منظم و منطقی باشد (شعبانی، ۱۳۸۵). روش مشارکتی نوعی از فعالیتهای آموزشی است که

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

ویژگی های خاص خود را دارد. دو عامل تأثیر گذار در تمام روش های مشارکتی وجود دارند که عبارتند از ساخت مشوق مشارکتی ۳ و ساخت وظیفه مشارکتی ۴. منظور از ساخت مشوق مشارکتی این است که دانش آموزانی که به صورت مشارکتی فعالیت می کنند در دریافت پاداش به هم وابسته اند. یعنی همه آنها در موفقیت های کسب شده شریک هستند. ساخت وظیفه مشارکتی موقعیتهایی هستند که در آن به دانش آموزان اجازه داده شده است که با هم بر روی بعضی از وظایف کار کنند، و کوشش های خود را به منظور دستیابی به اهداف آموزشی هماهنگ و همسان سازند (شعبانی، ۱۳۸۵). یکی از اصول عمده فلسفه ساخت گرایان در تعلیم و تربیت، اهمیت دادن به محیط فعال یادگیری است. برای استفاده از یادگیری فعال بایستی کلاس درس را در گروه های کوچکی از دانش آموزان که بتوانند به صورتی هماهنگ با یکدیگر کار کنند، راهبردهای یادگیری خود را غنی سازند و شرایطی را بوجود آورند که مشارکت در اطلاعات و عمل امکان وقوع داشته باشد سازماندهی نمود

مشخصه های یادگیری مشارکتی

تمایز بین یادگیری مشارکتی با سایر فعالیتهایی که جنبه کار گروهی دارند تنها از طریق تعریف مشخصه های یادگیری مشارکتی امکان پذیر است. در این زمینه نظریه پردازان مختلف هر یک مشخصه هایی برای یادگیری مشارکتی ذکر کرده اند. - همبستگی مثبت فعالیتهای گروهی زمانی شکل همیاری به خود می گیرد که اعضای گروه همه باور کنند که موفقیت هریک، در گروه موفقیت فرد اعضای گروه است. بنابر این برای تحقق هدفهای گروه، این همبستگی از راههای گوناگونی مانند: تقسیم کار، توزیع منابع آموزشی و تعیین نقش افراد در گروه امکان پذیر است. - مسئولیت فردی مسئولیت فردی به این معنی است که هریک از افراد، خود را موظف بداند در مورد تکالیف تعیین شده برای گروه، به خوبی مطالعه کند و آنها را انجام دهد تا یاد بگیرد. زیرا او مسئولیت آموزش سایر اعضای گروه را نیز بعهده دارد. بنابر این، تمام اعضای گروه تالش می کنند که تکالیف تعیین شده را هرچه بهتر انجام بدهند تا نسبت به مسئولیت آموزشی خود کوتاهی نکرده باشند. - تعامل چهره به چهره (کنش متقابل) در یادگیری به روش همیاری گروهی، پشتیبانی، تشویق و کمک همه افراد گروه به یکدیگر اهمیت زیادی دارد. این باور و اعتماد، عامل محرک فعالیتهای گروهی و مشوق تالشهای فردی در گروه است. از این رو، اعضای گروه را باید به مشارکت در بحث ها و تبادل نظر با یکدیگر تشویق کرد. - مهارتهای اجتماعی بخش مهم همیاری در یادگیری، آموزش مهارتهایی است که برای مشارکت مؤثر افراد در فعالیت های گروهی الزم است. معلم باید مهارتهای درون گروهی و مهارتهای اجتماعی از قبیل ارتباطات اعضا با یکدیگر را مشخص کند. برخی از این مهارت ها عبارت است از: پیگیری وظایف و پا به پای گروه حرکت کردن، فهمیدن پاسخ های گروه و موافقت آگاهانه افراد با آنها، احترام گذاشتن به نظریه های اعضای گروه، گوش دادن به فردی که در حال سخن گفتن در گروه است، آرام و مالیم حرف زدن در گروه، نقد و بررسی نظریه های ارائه شده به جای انتقاد از افراد و معلمان باید این مهارتها و نظایر آن را، که برای پرورش رفتارهای اجتماعی دانش آموزان ضروری است، به آنان آموزش دهند. - پردازش گروهی در پایان هر فعالیت گروهی به دانش آموزان فرصت داده شود نحوه همکاری و همیاری گروه خود را بررسی و تحلیل کنند و پس از ارزشیابی، طرحهایی نیز برای بهبود کار گروهی ارائه دهند (احدیان، آقازاده، ۱۳۸۸).

پیش‌نیازهای یادگیری مشارکتی در کلاس درس

برای اینکه فرایند یادگیری مشارکتی به خوبی انجام شود، معلم یا مسئول کلاس باید چندین مهارت را در خود پرورش دهد، هدف‌گذاری صحیح و اصولی و مهارت رهبری از جمله‌ی این موارد هستند؛ برای اینکه دانش‌آموزان بتوانند بهترین نتیجه را از کار گروهی خود بگیرند، باید اهداف‌شان را به‌گونه‌ای انتخاب کنند که همه‌ی اعضای گروه بتوانند به آن هدف دست پیدا کنند، اهداف واقع‌گرایانه نه خیلی سخت و دور از دسترس هستند و نه به سادگی به دست می‌آیند، بلکه اهدافی هستند که با تلاشی معقول دانش‌آموزان می‌توانند به آن برسند.

در صورتی که علاقه‌مند هستید در کلاس‌های آنلاین خود امکان یادگیری مشارکتی را داشته باشید، باید از یک نرم افزار مدارس تخصصی استفاده کنید که امکان برگزاری کلاس‌های آنلاین تعاملی را به شما بدهد، مثلا دانش‌آموزان بتوانند با یکدیگر گفتگو کنند فایل به اشتراک بگذارند و به سادگی در کلاس، درس ارائه دهند؛ فرقی نمی‌کند در فرایند یادگیری مشارکتی خودتان به عنوان معلم، برای دانش‌آموزان هدف‌گذاری می‌کنید یا این مسئولیت را به بچه‌ها می‌سپارید، در هر صورت باید مطمئن شوید که همه‌ی بچه‌های گروه می‌توانند به هدف تعیین شده برسند؛ اگر می‌خواهید بدانید مدرسه مشارکتی چیست تا انتهای این مقاله را با دقت بخوانید. مهارت دیگری که برای اجرای فرایند یادگیری مشارکتی در کلاس درس به آن احتیاج دارید، مهارت رهبری است، اینکه بتوانید اهدافی را برای دانش‌آموزان مشخص کنید، موعد انجام کارها را به آن‌ها بگویید و نتیجه را از آن‌ها بخواهید، مستلزم داشتن مهارت رهبری است که یک مهارت اکتسابی به حساب می‌آید؛ اما همیشه نباید این فرایندها را خودتان برای دانش‌آموزان انجام دهید، بلکه به مرور زمان باید آن را در دانش‌آموزان تقویت کنید و کاری کنید تا خود اعضای گروه و به خصوص سرگروه‌ها توانایی مدیریت و هدایت تیم‌های خود را داشته باشند.

ضمناً برای اینکه همه‌ی بچه‌ها بتوانند مهارت کار گروهی را فرا بگیرند، بد نیست هر از گاهی سرگروه تیم‌ها را تغییر دهید تا همه‌ی دانش‌آموزان فرصت یادگیری مهارت‌های هدف‌گذاری و رهبری را داشته باشند و بتوانند آن را تجربه کنند، در روش‌های یادگیری سنتی این مجموعه مهارت‌ها چیزی نیستند که در مدرسه تدریس شوند و هنگامی که دانش‌آموزان بزرگ‌تر می‌شوند مجبورند آن‌ها در اجتماع فرا بگیرند، درحالی که در روش یادگیری مشارکتی علاوه بر یادگیری دروس و قدرت حل مسئله، دانش‌آموزان مهارت‌های مهم‌تری را هم می‌آموزند که می‌تواند برای آن‌ها مفید و کاربردی باشد.

چالش‌ها و راهکارها

همیشه در کارهای گروهی، احتمال بروز مشکل و اختلاف بین اعضای گروه وجود دارد، مثلا بعضی از دانش‌آموزان از گروه کناره‌گیری می‌کنند و تمایل ندارند هیچ فعالیتی داشته باشند، نظراتشان را با سایر اعضای گروه به اشتراک نمی‌گذارند و مسئولیت‌های گروهی خود را انجام نمی‌دهند، این دسته از دانش‌آموزان به سادگی قابل تشخیص هستند و احتمالا می‌توانید به راحتی مشکلاتشان را با کمی گفتگو برطرف کنید.

دسته‌ی دیگری از دانش‌آموزان، آن‌هایی هستند که در ظاهر فعالند و در کارهای گروهی مشارکت دارند، اما در حقیقت در خلاف جهت اهداف گروه فعالیت می‌کنند و وظایف مهمی که برعهده‌شان گذاشته می‌شود را به‌خوبی به سرانجام نمی‌رسانند.

برای اینکه بتوانید با چنین مشکلاتی در گروه‌های دانش‌آموزی مقابله کنید، می‌توانید برای هر یک از اعضای گروه یک مسئولیت فردی ایجاد کنید، تا علاوه بر اینکه خود را در یک گروه می‌بینند، نسبت به وظایفی که به شکل فردی به آن‌ها محول شده نیز

احساس مسئولیت کنند؛ برای این منظور باید سعی کنید اندازه‌ی گروه را تا حد ممکن کوچک نگه دارید تا همه‌ی اعضا احساس مسئولیت کنند و بدانند که کارشان به چشم می‌آید. همچنین می‌توانید گاهی اوقات مسئولیت‌های فردی را به دانش‌آموزان محول کنید، به عنوان مثال گاهی اوقات شرح فعالیت‌های گروه را از یک دانش‌آموز بپرسید و از اون بخواهید تا کارهایی که در یک جلسه انجام داده‌اند را برای شما توضیح دهد، در این صورت همه‌ی بچه‌ها می‌دانند که باید در جریان کارهای گروهی باشند؛ همچنین لازم است برخی از آزمون‌ها و پرسش‌ها را به شکل انفرادی انجام دهید تا دانش‌آموزان سعی نکنند خود را پشت گروه‌شان مخفی کنند. به‌طور کلی یادگیری مشارکتی همان چیز است که می‌تواند اعتماد به نفس دانش‌آموزان را افزایش دهد و آن‌ها را به درس و مدرسه علاقه‌مندتر کند، همچنین بچه‌ها با این روش قدرت حل مسئله را فرا می‌گیرند و می‌دانند برای موفقیت بیشتر باید در قالب گروه تلاش کنند و کار تیمی می‌تواند برگ برنده‌ی آن‌ها محسوب شود.

مزایای استفاده از روش یادگیری مشارکتی

یادگیری به شکل گروهی می‌تواند فرایند تحصیل دانش‌آموزان را بسیار پربارتر و مفیدتر کند و سبب یادگیری بهتر دروس و افزایش مشارکت دانش‌آموز در کلاس می‌شود. باید بدانید که مزایای یادگیری مشارکتی به همین موارد ختم نمی‌شوند. تحقیقات نشان می‌دهند که یادگیری به روش مشارکتی، چندبرابر روش‌های یادگیری به شکل انفرادی کارایی دارد. یادگیری مشارکتی می‌تواند طیف گسترده‌ای از مهارت‌ها را تقویت کند و به‌کارگیری از این روش یادگیری چیزی بیش از کنار هم نشستن دانش‌آموزان و درخواست از آن‌ها برای کار گروهی است.

(۱) تقویت مهارت ارتباط اجتماعی

در روش یادگیری مشارکتی دانش‌آموزان در شرایطی قرار می‌گیرند که باید به طور موثر با یکدیگر ارتباط برقرار کنند تا نتایج خوبی به دست آورند. همچنین آن‌ها مجبور اند نظرات، پیشنهادهای و افکار خود را به شکلی واضح بیان کنند که همین امر موجب تقویت ارتباط اجتماعی دانش‌آموزان می‌شود. این فعالیت‌ها باعث می‌شوند، دانش‌آموزان به‌مرور زمان با یکدیگر ارتباط بهتری برقرار کنند و اهمیت و مزایای ارتباطات اجتماعی را به‌خوبی درک کنند.

(۲) برقراری رابطه دوستانه

دانش‌آموزان زمانی که تحت تاثیر روش یادگیری مشارکتی قرار می‌گیرند، علاوه بر موارد مثبت دیگر اهمیت برقراری روابط دوستانه را به‌خوبی درک می‌کنند. همچنین یاد می‌گیرند که در زندگی به دوستان خوب نیاز دارند تا آن‌ها را در شرایط مختلف کمک کنند و در شرایط سخت علاوه بر همراهی با یکدیگر مهربان باشند. همچنین یک رابطه دوستانه در کلاس‌های درس باعث افزایش انگیزه دانش‌آموزان و در نتیجه کیفیت بیشتر تحصیل می‌شود.

(۳) ایجاد حس همدلی در میان دانش‌آموزان

زمانی که دانش‌آموزان به صورت گروهی فعالیت‌های مختلف انجام می‌دهند، به شک ناخودآگاه حس همدلی و وحدت در آن‌ها شکل می‌گیرد. با وجود حس همدلی در کلاس، دانش‌آموزان برای دستیابی به اهداف و موفقیت به‌عنوان یک گروه با یکدیگر همکاری خواهند کرد و به این ترتیب رشد کلی دانش‌آموزان را تضمین می‌شود.

۴) بهبود روحیه انتقادپذیری

زمانی که دانش‌آموزان به صورت گروهی فعالیت‌های مختلفی را انجام می‌دهند، در شرایطی قرار می‌گیرند که باید خطاها و مشکلات مختلف را بیان کنند و به یکدیگر به شیوه صحیح انتقاد کنند. آن‌ها در مقابل دیدگاه‌ها و افکار مختلف قرار می‌گیرند که باعث می‌شود یاد بگیرند که به یکدیگر احترام بگذارند. این انتقاد کردن‌ها و اعلام مشکلات مختلف باعث می‌شود، دانش‌آموزان روحیه انتقادپذیری پیدا کنند و در برابر انتقاد افراد مختلف در زندگی با مشکلات متعدد روبرو نشوند. این روحیه انتقادپذیری علاوه بر این که در فرایند تحصیلی بسیار دانش‌آموزان را تحت تاثیر خود قرار می‌دهد، کمک شایانی به آن‌ها در زندگی روزمره می‌کند.

۵) ایجاد روحیه کار تیمی و آشنایی با این مهارت

توانایی انجام کار گروهی یکی از مهم‌ترین مهارت‌های نرم است که باید آن را به دانش‌آموزان آموخت. اگر دانش‌آموزان نتوانند کارها را به صورت گروهی انجام بدهند علاوه بر تحصیل در زندگی شخصی خود نیز دچار مشکلات متعددی می‌شوند. خوشبختانه روش یادگیری مشارکتی این امکان را به دانش‌آموزان می‌دهد تا توانایی انجام فعالیت‌های گروهی را در خود تقویت کرده و با اهمیت بسیار آن آشنا شوند.

نتیجه گیری

یادگیری مشارکتی از جمله مفاهیم و سازه‌های مهم تربیتی است، که در بسیاری از کشورهای جهان از جوانب مختلف نظیر عملکرد تحصیلی و خودپنداری، مهارت‌های اجتماعی و... مورد پژوهش و ارزیابی قرار گرفته‌اند. یادگیری مشارکتی روشی از آموزش و یادگیری است که در آن دانش‌آموزان در گروه‌های کوچک کار میکنند تا به اهداف آموزشی دست یابند؛ اهدافی که عمدتاً با فعالیت‌های یادگیری مشخص میشود و دانش‌آموزان را به استدلال و مسئولیت‌پذیری فردی تشویق میکند و پیشرفت تحصیلی تسلط بر اطلاعات و دانش‌های نظری در یک زمینه معین تعریف شده می‌باشد. برای اینکه کودکان و نوجوانان بتوانند از حداکثر ظرفیت ذهنی و توانمندی‌های بالقوه‌ی فردی برخوردار شوند میبایست از نگرش مثبت نسبت به فرد و محیط اطراف و انگیزهای غنی برای تالش و کوشش بهره‌مند شوند بیشک نوجوانانی که دارای روش مناسب یادگیری باشند، نسبت به همسالان خود در شرایط مشابه، پیشرفت تحصیلی و کارآیی بیشتری از خود نشان میدهند و نیز از بارزترین ویژگی‌های صاحبان تفکر واگرا و افراد خالق، داشتن اعتماد به نفس و عزت نفس بالاست. که اینها در گروه یادگیری مشارکتی تقویت شده است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مراجع

- ۱- احدیان، محمد. اقا زاده، محرم. (۱۳۷۸). راهنمای روش های نوین تدریس. چاپ اول: نشر آبیژ.
- ۲- امینی، شهلا. (۱۴۰۲). بررسی اهمیت یادگیری مشارکتی در آموزش به دانش آموزان. اولین همایش بین المللی جامعه شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده.
- ۳- جهانشاهی، فریبا، بساطی، زهرا، حسینی سده، سید سبا. (۱۴۰۲). بررسی اهمیت و جایگاه یادگیری مشارکتی در آموزش به دانش آموزان. اولین همایش بین المللی جامعه شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده.
- ۴- سلاق، عزیز، ودایع خیری، مرجان، خدامیان آرانی، علیرضا. (۱۴۰۱). بررسی آثار روانشناختی روش تدریس یادگیری به صورت گروهی و مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس عربی. پنجمین همایش بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی.
- ۵- سلمانوند زاده، آسیه، موحدی، نجمه، سهرابی، داریوش. (۱۴۰۲). بررسی اهمیت و جایگاه یادگیری مشارکتی در تدریس. اولین همایش بین المللی جامعه شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده.
- ۶- سیف، علی اکبر. (۱۳۸۱). نظریه های سازندگی یادگیری و کاربرد آموزشی آن. فصلنامه علمی - پژوهشی تعلیم و تربیت، شماره ۶۵.
- ۷- شعبانی، حسن. (۱۳۸۵). مهارت های آموزشی روش ها و فنون تدریس. تهران: انتشارات سمت.
- ۸- شیرازی پور، محمد، ۱۳۹۵، بررسی رابطه یادگیری مشارکتی با رضایت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس ابتدایی شهر قم، نخستین همایش ملی برنامه ریزی و تحول نظام آموزشی، قم، دانشگاه پیام نور استان قم.
- ۹- صادقی وفا، صادق، جرفی، صدیقه، میرزاده، حسین. (۱۴۰۲). بررسی اهمیت و جایگاه یادگیری مشارکتی در تدریس. اولین همایش بین المللی جامعه شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده.
- ۱۰- صفر علی زاده، ملیحه، ادیب، یوسف. (۱۳۹۴). تاثیر یادگیری مشارکتی در تعامل با سبک های یادگیری (وابسته به زمینه و ناپسته به زمینه) بر پیشرفت تحصیلی درس ریاضی دانش آموزان دختر پایه اول دبیرستان. دوفصلنامه پژوهشهای آموزش و یادگیری، دوره: ۱۲، شماره:
- ۱۱- کالنتر قریشی، منیر. (۱۳۹۳). تأثیر روش آموزش تلفیقی یادگیری مشارکتی و یادگیری در حد تسلط بر خودکارآمدی، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی، پایان نامه کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران.
- ۱۲- کاییدی، نوشین، محمدی، حسن، چاشی پور قلعه قاضی، مهدی. (۱۴۰۱). آثار تدریس به روش یادگیری گروهی و مشارکتی بر رشد تحصیلی و انگیزه دانش آموزان در درس عربی. پنجمین همایش بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- ۱۳- کرامتی، محمد رضا. (۱۳۸۱). مطالعه تأثیر یادگیری مشارکتی بر رشد مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی ریاضی دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی شهر مشهد. تهران: مؤسسه پژوهشی برنامه ریزی درسی و نوآوریهای آموزشی.
- ۱۴- موسوی زاده موسوی، سیده راضیه، وحدتی نیا، مریم. (۱۴۰۲). بررسی روش تدریس مشارکتی و نکات مثبت آن بر یادگیری و خلاقیت دانش آموزان. اولین همایش بین المللی جامعه شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده.
- ۱۵- منصور فرید، آذر، رزمی، محمد کاظم. (۱۴۰۲). بررسی اهمیت یادگیری مشارکتی در نظم و یادگیری دانش آموزان. اولین همایش بین المللی جامعه شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده.
- ۱۶- نمکی، مهدیه، کرامتی، محمد رضا. (۱۴۰۲). چالش‌های اجرای یادگیری مشارکتی در کلاس درس (اجرا، چالش‌ها، راهکارها). دوازدهمین کنفرانس تربیتی بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی.
- ۱۷- هارلن، وین. (۱۳۸۸). نگرشی نو بر آموزش علوم تجربی. (ترجمه شاهده سعیدی. (۱۹۹۵). تهران: انتشارات مدرسه.
- ۱۸- Gillies, Robyn M. & Boyle Michael (۲۰۱۰). Teacher's reflections on cooperative learning: Issues of Implementation. *Teaching and Teacher Education*, ۲۶, ۹۳۳- ۹۴۰.
- ۱۹- Johnson. D. and R. Johnson (۲۰۰۱). *Journal of Educational Research*. Ormrod, J.E. (۱۹۹۵). -۱۹ Educational psychology: principles and applications. Englewood Cliffs, n.J.: Merrill
- ۲۰- The Journal of Whicher, K.M., Nunnery, J.A (۲۰۰۸). "Cooperative learning in the classroom". *Educational Research*, Vol. ۹۱. No. ۱